

Torre avançada del torrent de Sant Miquel

Gelida

Ubicació

Comarca: Alt Penedès
Lloc/Adreça: Carrer dels Tarongers.
Emplaçament
Alçada: Sobre el Torrent de Sant Miquel.
250

Coordenades:

Latitud: 41.437390947983
Longitud: 1.8705162405968
UTM Est (X): 405639
UTM Nord (Y): 4587929

Classificació

Número de fitxa 08091 - 380
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Jaciment arqueològic
Estil / època: Medieval
Autoria de l'element: Desconeguda
Estat de conservació Dolent
Notes de conservació: Les restes de la torre, no són accessibles, ja que s'ha col·locat un mur de tanca.
Protecció Legal
Tipus de protecció: EPA
Observacions protecció: Castell
ACORD GOV/26/2018, de 26 de juny, pel qual es delimita l'entorn de protecció del castell de Gelida, a Gelida (Alt Penedès). DOGC Núm. 7652 - 28.06.2018
RESOLUCIÓ CLT/ 457/2017, de 27 de febrer, per la qual s'incoa expedient de delimitació de l'entorn de protecció del castell de Gelida, a Gelida (Alt Penedès), i s'obre un període d'informació pública. En aquesta mateixa resolució es deixa sense efecte la incoació de l'entorn que segueix: Castell i entorn incoat per Resolució 13/12/1979

Conjunt arqueològic del Castell

Declarat BCIN / Monument històric / 22/04/1949 / R-I-51-5486 / 339-

MH-EN / Decret 22/04/1949, BOE 05/05/1949

Castell de Gelida i entorn (Els Tarongers)

Data aprovació: dj., 05/05/1949 - 12:00

Accés Restringit

Ús actual: Científic/Cultural

Titularitat Pública

Titular: Ajuntament de Gelida. Plaça de la vila, 12. 08790 GELIDA

Autoria de la fitxa Martí Picas. INSITU SL

Data de registre de la fitxa: dc., 12/06/2024 - 12:08

Descripció

El castell de Gelida està situat sobre un esperó rocós, orientat en una direcció sud-est / nord-oest, i és accessible exclusivament pels seus extrems superior i inferior. Aquesta estructura geològica està limitada pel torrent de Cantillepa al sud i pel torrent de Sant Miquel al nord, presentant una plana intermèdia que mostra vestigis d'ocupació que podrien remuntar-se a l'època medieval. A la frontera d'aquesta plana amb el penya-segat, que la distingeix del torrent de Sant Miquel, persisteixen les ruïnes d'una construcció, probablement una torre avançada, en un estat notablement deteriorat.

L'esmentada torre es troba en una elevació rocosa de la plana, la qual ha estat envoltada perimetralment per un mur de maó que podria delimitar un espai destinat a funcions d'hort urbà, jardí privat o similars.

Un conjunt d'escales de maó facilita l'accés a les restes de la torre, de les quals sobreviuen escasses filades de maons i, en particular, una cantonada orientada a la part pròxima al carrer.

Història

El castell de Gelida, testimoni del passat medieval i modern de la regió, s'erigeix en un monument emblemàtic que reflecteix l'expansió de la colonització catalana més enllà del riu Llobregat.

Enclavat en un entorn natural imponent, aquesta fortificació va ser el nucli original de població de Gelida fins que, durant el segle XVII, el creixement demogràfic i els esdeveniments de la Guerra de Successió van motivar el trasllat de la població cap a la vall, configurant l'actual centre urbà. Aquesta transformació històrica converteix el castell de Gelida en una peça important de l'evolució urbana i social del terme al llarg del temps. El centre polític del moment era el castell (documentat el 945) i al costat, l'església de Sant Pere, el seu contrapoder (documentada el 998). Paral·lel a aquesta ocupació, també es documenta l'església de Sant Miquel (antic nucli de Gelida) on ara hi ha l'església de Sant Pere, amb una cronologia molt pròxima (1080) i que ja estaria vinculada al mateix nucli poblacional del castell.

En les etapes del castell i el poblament, segons Rosselló (2011) hi ha clarament dues etapes. Una primera d'enfortiment comtal clarament vinculada al territori de frontera, i una segona d'afebliment progressiu amb l'auge del món feudal en què el poblament es concentra més al voltant de l'església, pujant el pes de

l'església de Sant Pere, i del nucli al voltant de Sant Miquel. L'estructura urbana del nou nucli s'estableix al peu del camí del castell a Sant Llorenç d'Hortons cap al castell que amb els segles desenvoluparan l'eix dels carrers Marquès de Gelida – carrer Major – carrer del Pi. Al llarg dels segles, el castell ha experimentat diverses fases d'ocupació i reconstrucció, destacant-se en les incursions musulmanes de 1108 que van devastar la regió del Penedès. Al llarg dels segles, el castell ha passat per mans de diversos propietaris, inclòs el notable Berenguer Bertran al segle XIV, qui va executar importants obres de restauració.

La torre avançada del castell segurament va tenir una funció clarament defensiva i de control de l'espai immediat a la plana d'accés al castell i al torrent de Sant Miquel. Malauradament, la torre va patir el desenvolupament industrial de principis de segle XX. La cimentera instal·lada poc més amunt del castell, coneguda com "El Cement" era una explotació industrial per a la fabricació de ciment i calç viva. Segons el llibre Gelida, notes per a sa història de F. Peracaula i F. Torelló, l'explotació estava ja activa l'any 1906, i per transportar materials des de la fàbrica fins a l'estació, es va establir una línia aèria mitjançant torratxes metàl·liques que suportaven una vagoneta suspesa (les bases d'aquestes torres de transport encara són visibles actualment).

Va ser la construcció d'aquesta línia que la torre medieval en va patir les conseqüències. Durant la instal·lació de la línia de vagonetes, les obres van causar l'escapçament de la torre medieval, ja que afectava el desplaçament de la vagoneta. Malgrat la destrucció parcial, encara es conserva una petita secció de la torre en l'àrea dels Tarongers, testimoni del seu passat medieval.

Bibliografia

AAVV (2018). *El sarcòfag de Berenguer i Nicolau Bertran al Castell de Gelida*. Quaderns Gelidencs d'Història i Societat – 5. Ajuntament de Gelida.

ASSOCIACIÓ D'AMICS DEL CASTELL DE GELIDA (2021) *Associació d'Amics del Castell de Gelida*. Programa de Festa Major 2021. pp. 151 - 153.

CARAFÍ, Mercè (1998). *L'Abans. Recull gràfic de Gelida, 1890-1965*. Efadós Editorial.

CARAFÍ, Enric i MAURI, Alfred (1990). *El castell de Gelida. Síntesi arquitectònica, històrica i literària per al seu millor coneixement*. Associació d'Amics del Castell de Gelida.

CARAFÍ, Enric (2007). "Gelida, mil nou-cents sis". Programa Festa Major 2007, pp. 78-80.

ESTRUCH, Josep (2005). "Cròniques de la Gelida del segle XX. Vicissituds dels migdies escolars (període d'octubre de 1927 a febrer de 1933). II part". Programa de Festa Major 2005, pp. 59 - 61.

MACIAS i Solé, Josep M.; Remolà i Vallverdú, Josep Anton; Mestre, Mireia. «El castell de Gelida: L'excavació arqueològica de l'any 1991». *Miscel·lània penedesenca*, 1994, Vol. 18, pp. 167-188.

MAURI, Alfred i ROVIRA, Ramon (1990). *Guia del castell de Gelida*. Associació d'Amics del Castell.

MENCHON i Bes, Joan. «Excavacions arqueològiques al Castell de Gelida. Campanya de 1996». *Miscel·lània penedesenca*, 2001, Vol. 26, pp. 69-94.

RIUS, Jaume (coord.) (2011). *Gelida. Retrats d'un temps*. Andana Edicions.

Enllaços d'interès:

[El castell de Gelida](#)

[El castell de Gelida: L'excavació arqueològica de l'any 1991](#)

